

DIDAKTIK O‘YINLARNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR AQLIY RIVOJLANISHIDAGI PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

M.F.Mukimova

Toshkent amaliy fanlar “Pedagogika” kafedrasi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishini ta’minlashda didaktik o‘yinlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Maktabgacha yosh davrida bolaning bilish jarayonlari — idrok, diqqat, xotira, tafakkur, tasavvur va nutqining jadal rivojlanishi ta’lim-tarbiya jarayonini bolaning yosh va psixologik xususiyatlariga mos tashkil etishni taqozo etadi. Tadqiqotda didaktik o‘yinlarning ta’limiy, rivojlantiruvchi, tarbiyaviy va diagnostik imkoniyatlari aniqlashtirilgan. Shuningdek, didaktik o‘yinlar vositasida bolalarda taqqoslash, guruhlash, tasniflash, tahlil qilish, umumlashtirish, sabab-oqibat munosabatlarini anglash, muammoli vaziyatlarni hal etish va mustaqil xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirish mexanizmlari yoritilgan. Maqolada didaktik o‘yinlarni samarali tashkil etishning pedagogik shartlari, tarbiyachining roli hamda o‘yinlarni bolaning individual rivojlanish darajasiga moslashtirish masalalari asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida didaktik o‘yinlardan foydalanishning pedagogik modeli va amaliy tavsiyalari taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, didaktik o‘yin, aqliy rivojlanish, bilish jarayonlari, tafakkur, diqqat, xotira, tasavvur, mantiqiy fikrlash, pedagogik imkoniyat, rivojlantiruvchi ta’lim, o‘yin texnologiyasi.

Аннотация В статье теоретически анализируются педагогические возможности использования дидактических игр в интеллектуальном развитии детей дошкольного возраста. Раскрывается значение дидактических игр в развитии восприятия, внимания, памяти, мышления, воображения и речи детей. Определены образовательные, развивающие, воспитательные и диагностические возможности дидактических игр. Особое внимание уделено формированию у дошкольников навыков сравнения, группировки, классификации, анализа, обобщения, установления причинно-следственных связей, решения проблемных ситуаций и самостоятельного вывода. Обоснованы педагогические условия эффективной организации дидактических игр и роль воспитателя в данном процессе. Предложены практические рекомендации по использованию дидактических игр в дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: дошкольное образование, дидактическая игра, интеллектуальное развитие, познавательные процессы, мышление, внимание, память,

воображение, логическое мышление, педагогические возможности, развивающее обучение.

Abstract This article theoretically analyzes the pedagogical potential of didactic games in the intellectual development of preschool children. The study examines the role of didactic games in developing perception, attention, memory, thinking, imagination, and speech. The educational, developmental, formative, and diagnostic opportunities of didactic games are identified. Particular attention is paid to developing children's abilities to compare, group, classify, analyze, generalize, establish cause-and-effect relationships, solve problem situations, and draw independent conclusions. The pedagogical conditions for the effective organization of didactic games and the role of the educator are substantiated. Practical recommendations for using didactic games in preschool educational organizations are proposed.

Keywords: preschool education, didactic game, intellectual development, cognitive processes, thinking, attention, memory, imagination, logical thinking, pedagogical potential, developmental education.

KIRISH

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiy, ijtimoiy, hissiy va intellektual rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Mazkur davrda bolaning atrof-muhitni anglashga bo‘lgan qiziqishi ortib, predmet va hodisalar o‘rtasidagi bog‘lanishlarni tushunish, savollar berish, taqqoslash, farqlash va xulosa chiqarishga intilishi kuchayadi.

Shu sababli maktabgacha ta’lim jarayonida bolaning tabiiy qiziquvchanligi va faoliyatga bo‘lgan ehtiyojini hisobga olgan holda rivojlantiruvchi pedagogik vositalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bola uchun o‘yin nafaqat hordiq chiqarish yoki vaqt o‘tkazish vositasi, balki atrofda olamni o‘rganish, ijtimoiy tajribani egallash va bilish faoliyatini rivojlantirishning tabiiy shaklidir. Ayniqsa, didaktik o‘yinlar o‘yin faoliyati bilan ta’limiy vazifalarni uyg‘unlashtirish imkonini beradi. Zamonaviy tadqiqotlarda ham didaktik o‘yinlarning bolalarda diqqat, xotira, tafakkur, tasavvur va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishdagi imkoniyatlari qayd etilgan. ([Maktabgacha va Maktab Talimi Jurnal](#)) Didaktik o‘yin tushunchasi o‘z mohiyatiga ko‘ra muayyan ta’limiy maqsadga yo‘naltirilgan, o‘yin qoidalari asosida tashkil etiladigan va bolaning bilish faoliyatini faollashtiradigan pedagogik vositani anglatadi. Uning asosiy xususiyati shundan iboratki, bola o‘yin jarayonida o‘zi uchun qiziqarli bo‘lgan harakatlarni amalga oshiradi, shu bilan birga pedagog tomonidan belgilangan ta’limiy vazifani bajaradi.

O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari ham bolaning bilish jarayonlarini rivojlantirish, mustaqil faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va ta’lim jarayonini yosh xususiyatlariga mos tashkil etish masalalariga alohida e’tibor qaratadi. Shu nuqtayi nazardan didaktik o‘yinlardan maqsadli foydalanish maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning muhim pedagogik imkoniyatlaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

Muammoning dolzarbligi shundaki, amaliyotda didaktik o‘yinlardan foydalanish ko‘pincha faqat predmetlarni o‘rgatish yoki bolalarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish vositasi sifatida qaraladi. Vaholanki, to‘g‘ri tanlangan va metodik jihatdan puxta tashkil etilgan

didaktik o‘yin bolaning aqliy faoliyatini bosqichma-bosqich murakkablashtirish, mustaqil fikrlashini rag‘batlantirish hamda bilish jarayonlari o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni rivojlantirish imkonini beradi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Tadqiqotning asosiy maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishida didaktik o‘yinlarning pedagogik imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslash va ularni ta’lim-tarbiya jarayonida samarali qo‘llash bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Didaktik o‘yin tushunchasining pedagogik mohiyatini aniqlash;
2. Maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanishining asosiy komponentlarini tavsiflash;
3. Didaktik o‘yinlarning bilish jarayonlariga ta’sir mexanizmlarini tahlil qilish;
4. Didaktik o‘yinlarning ta’limiy, rivojlantiruvchi va diagnostik imkoniyatlarini aniqlash;

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga asoslangan, kompetensiyaviy va rivojlantiruvchi ta’lim yondashuvlaritashkil etadi. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining psixologik-pedagogik xususiyatlarini o‘rganishda L.S. Vigotskiy, J. Piage, D.B. Elkonin kabi olimlarning bolaning bilish faoliyati va o‘yin faoliyati haqidagi nazariy qarashlariga tayanildi.

Tadqiqotda nazariy tahlil, ilmiy-pedagogik adabiyotlarni o‘rganish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish va pedagogik modellash metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning obyekti — maktabgacha ta’lim jarayonida bolalarning aqliy rivojlanishini ta’minlash faoliyati.

Tadqiqot predmeti — didaktik o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalar bilish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari.

DIDAKTIK O‘YINLARNING AQLIY RIVOJLANISHDAGI O‘RNI

Aqliy rivojlanish bolaning bilish jarayonlari va intellektual faoliyatining takomillashuvi bilan bog‘liq murakkab jarayondir. Maktabgacha yosh davrida idrok, diqqat, xotira, tafakkur, tasavvur va nutq o‘zaro aloqador holda rivojlanadi. Mazkur jarayonlarning rivojlanish darajasi bolaning keyingi ta’lim faoliyatiga moslashishida ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Didaktik o‘yinlarning pedagogik imkoniyati, avvalo, ularning bolani faol harakatga undashi bilan belgilanadi. Oddiy tushuntirish yoki tayyor ma’lumotni qabul qilishdan farqli ravishda o‘yin jarayonida bola topshiriqni bajarish, qoida asosida harakat qilish, variantlarni taqqoslash va natijaga erishish uchun mustaqil ravishda qaror qabul qiladi. Masalan, “Ortiqchasini top” o‘yini bolaning predmetlarning umumiy va farqli belgilarini aniqlashiga xizmat qiladi. “Nima o‘zgardi?” o‘yini diqqat va xotirani faollashtiradi. “Guruhga ajrat” topshirig‘i tasniflash va umumlashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. “Ketma-ketlikni davom ettir” o‘yini esa mantiqiy bog‘lanishlarni aniqlashga yordam beradi. Shunday qilib, didaktik o‘yinlarning pedagogik qiymati faqatgina bolaning ma’lum bir bilimni egallashi bilan chegaralanmaydi. Ular bolaning bilimni qanday o‘zlashtirishi, undan qanday foydalanishi va yangi vaziyatga qanday ko‘chira olishini ham rivojlantiradi.

DIDAKTIK O‘YINLARNING BILISH JARAYONLARIGA TA’SIRI

Diqqatni rivojlantirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarda diqqatning barqarorligi va ixtiyoriy boshqarilishi hali to‘liq shakllanmagan bo‘ladi. Shu sababli uzoq davom etadigan bir xil faoliyat bolada qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. O‘yinli topshiriqlar esa bolaning diqqatini tabiiy ravishda faoliyatga jalb etadi. Masalan, “Bir xilini top”, “Xatoni aniqlang”, “Nima yashiringan?” kabi o‘yinlarda bola ma’lum belgiga e’tibor qaratadi va boshqa ta’sirlardan chalg‘imasdan topshiriqni bajarishga harakat qiladi. Bu jarayonda diqqatning jamlanishi, ko‘chishi va taqsimlanishi rivojlanadi.

Xotirani rivojlantirish Didaktik o‘yinlar qisqa muddatli va uzoq muddatli xotirani faollashtirish imkonini beradi. Rasmlarni eslab qolish, predmetlarning joylashuvini yodda saqlash, so‘zlar ketma-ketligini takrorlash yoki oldingi o‘yinda o‘zlashtirilgan qoidani yangi vaziyatda qo‘llash xotiraning turli mexanizmlarini ishga soladi. Bunda mexanik yodlashdan ko‘ra mazmunli eslab qolish muhimdir. Masalan, bola predmetlarni shunchaki yodlab qolmay, ularni rang, shakl, hajm yoki funksiyasiga ko‘ra guruhlaganida ma’lumot o‘rtasida mantiqiy bog‘lanish hosil bo‘ladi.

Tafakkurni rivojlantirish Didaktik o‘yinlarning eng muhim imkoniyatlaridan biri bolaning tafakkur operatsiyalarini rivojlantirishdir. Taqqoslash, tahlil, sintez, umumlashtirish, tasniflash va xulosa chiqarish kabi aqliy amallar o‘yin topshiriqlari orqali amaliy faoliyat bilan bog‘lanadi. Masalan, “Qaysi biri ortiqcha?”, “Nimasi bilan o‘xshash?”, “Nima uchun shunday?”, “Qaysi biri keyin keladi?” kabi savollar bolaning tayyor javobni takrorlashidan ko‘ra mustaqil fikrlashiga imkon yaratadi. Shuningdek, muammoli xarakterga ega o‘yinlar bolaning sabab-oqibat munosabatlarini anglash qobiliyatini kuchaytiradi. Tarbiyachi o‘yin davomida “Nima uchun?”, “Agar shunday bo‘lsa nima bo‘ladi?”, “Boshqa yo‘l bilan bajarish mumkinmi?” kabi savollarni qo‘llashi orqali bolaning fikrlash jarayonini yanada faollashtirishi mumkin.

Tasavvurni rivojlantirish Didaktik o‘yinlarning ayrim turlari real predmetlar bilan ishlashdan tashqari, bolaning tasavvurini ham faollashtiradi. Syujetli topshiriqlar, predmetning bir qismini ko‘rsatib uning butunini topish, rasm asosida hikoya tuzish, tasvirni davom ettirish kabi o‘yinlar ijodiy fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Bu jihatdan didaktik o‘yinlar bolaning reproduktiv faoliyatidan ijodiy faoliyatga o‘tishini ta’minlovchi vosita sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Nutqni rivojlantirish Aqliy rivojlanish nutqiy rivojlanish bilan chambarchas bog‘liq. Bola o‘z fikrini so‘z orqali ifodalash, savolga to‘liq javob berish, predmetning belgilarini tavsiflash va o‘z qarorini asoslash jarayonida tafakkurini ham faollashtiradi. Shu sababli didaktik o‘yinlar jarayonida “Bu nima?”, “Qanday?”, “Nima uchun?”, “Nimaga o‘xshaydi?”, “Qaysi belgisi bilan farq qiladi?” kabi savollardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

DIDAKTIK O‘YINLARNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Tahlillar asosida didaktik o‘yinlarning pedagogik imkoniyatlarini quyidagi yo‘nalishlarda tizimlashtirish mumkin:

Pedagogik imkoniyat	Mazmuni	Rivojlantiradigan sifat
Ta’limiy	Yangi bilim va	Bilim, tushunish

	tushunchalarni egallash	
Rivojlantiruvchi	Bilish jarayonlarini faollashtirish	Tafakkur,xotira, diqqat
Mantiqiy	Predmet va hodisalarni taqqoslash, tasniflash	Mantiqiy fikrlash
Nutqiy	Savol-javob va izohlash orqali fikrni ifodalash	Nutq, kommunikativlik
Ijodiy	Turli yechim va variantlarni izlash	Tasavvur,kreativlik
Ijtimoiy	Qoidaga rioya qilish va hamkorlik	Muloqot hamkorlik
Diagnostik	Bolaning rivojlanish darajasini kuzatish	Individual yondashuv
Motivatsion	Bilishga qiziqishni kuchaytirish	Faollik, qiziqish

Jadvaldan ko‘rinadiki, didaktik o‘yin bir vaqtning o‘zida bir nechta pedagogik vazifani bajarishi mumkin. Shu sababli uni faqatgina “o‘yin” sifatida emas, balki maqsadli pedagogik texnologiya elementi sifatida ko‘rish lozim.

DIDAKTIK O‘YINLARNI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Didaktik o‘yinlarning samaradorligi o‘yinning o‘zidan ko‘ra, uni qanday tashkil etishga ham bog‘liq. Shu nuqtayi nazardan quyidagi pedagogik shartlarga amal qilish maqsadga muvofiq.

Birinchidan, o‘yin mazmuni bolaning yosh va individual rivojlanish xususiyatlariga mos bo‘lishi kerak. Haddan tashqari murakkab topshiriq bolada ishonchsizlikni yuzaga keltirsa, juda sodda topshiriq bilishga bo‘lgan qiziqishni pasaytirishi mumkin.

Ikkinchidan, didaktik o‘yinning maqsadi aniq belgilanadi. Tarbiyachi o‘yin orqali qaysi bilish jarayonini rivojlantirishni oldindan belgilab olishi zarur.

Uchinchidan, o‘yin qoidalari bolaga tushunarli va qisqa shaklda izohlanishi kerak. Qoidaning haddan tashqari murakkabligi asosiy maqsad — bilish faoliyatidan chalg‘itishi mumkin.

To‘rtinchidan, o‘yinda bolaning mustaqil fikrlashi uchun imkoniyat yaratilishi lozim. Tarbiyachi darhol to‘g‘ri javobni aytib qo‘yish o‘rniga yo‘naltiruvchi savollar, qo‘shimcha belgilar va kichik ko‘rsatmalar orqali bolani javobga olib kelishi maqsadga muvofiq.

Beshinchidan, o‘yin yakunida refleksiv suhbat tashkil etilishi samarali natija beradi. Masalan: “Bugun nimani o‘rganding?”, “Qaysi topshiriq qiyin bo‘ldi?”, “Qanday qilib to‘g‘ri javob topding?” kabi savollar bola tomonidan bajarilgan faoliyatni anglashga yordam beradi.

DIDAKTIK O‘YINLARNING PEDAGOGIK MODELI

Maktabgacha ta’lim jarayonida didaktik o‘yinlardan foydalanishni shartli ravishda besh bosqichga ajratish mumkin:

1-bosqich — motivatsiya.

Bolaning qiziqishini uyg‘otuvchi savol, predmet, rasm yoki muammoli vaziyat taqdim etiladi.

2-bosqich — vazifani tushuntirish. O‘yinning maqsadi va qoidalari sodda tilda tushuntiriladi.

3-bosqich — mustaqil faoliyat. Bolalar o‘yinda ishtirok etib, topshiriqni mustaqil bajaradilar.

4-bosqich — pedagogik qo‘llab-quvvatlash. Tarbiyachi zarur holatlarda savol, ishora yoki qo‘shimcha topshiriq orqali bolaning fikrlash faoliyatini yo‘naltiradi.

5-bosqich — refleksiya va umumlashtirish. Bajarilgan topshiriq tahlil qilinadi, bolalar o‘z qarorlarini izohlaydilar va umumiy xulosa chiqaradilar. Mazkur modelning asosiy afzalligi shundaki, unda bola tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki faol bilish subyekti sifatida ishtirok etadi.

DIDAKTIK O‘YINLARNING YOSH GURUHLARIGA MOSLASHUVI

Kichik maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda predmetlarning rangi, shakli, hajmi, tovushi va oddiy funksional belgilariga asoslangan o‘yinlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Masalan, “Rangiga qarab top”, “Bir xilini top”, “Katta-kichik” kabi o‘yinlar bolaning idroki va dastlabki tasniflash qobiliyatini rivojlantiradi. O‘rta maktabgacha yoshda topshiriqlar murakkablashtirilib, predmetlarni bir nechta belgiga ko‘ra guruhlash, taqqoslash, ketma-ketlikni aniqlash, umumlashtirish kabi vazifalarni kiritish mumkin. Katta va maktabga tayyorlov guruhlarida esa muammoli vaziyatlar, mantiqiy topshiriqlar, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, shartli belgilar bilan ishlash, mustaqil xulosa chiqarishga yo‘naltirilgan o‘yinlarga ustuvorlik berish maqsadga muvofiq. Demak, didaktik o‘yinning mazmuni bolaning yoshiga qarab emas, balki uning bilish imkoniyatlari va rivojlanish dinamikasiga mos ravishda bosqichm

TARBIYACHINING DIDAKTIK O‘YINLARNI TASHKIL ETISHDAGI ROLI

Didaktik o‘yinning pedagogik samaradorligi ko‘p jihatdan tarbiyachining metodik mahoratiga bog‘liq. Tarbiyachi o‘yin jarayonida bir vaqtning o‘zida tashkilotchi, kuzatuvchi, yo‘naltiruvchi va pedagogik diagnost sifatida faoliyat olib boradi. Tarbiyachi bolaning javobini faqat “to‘g‘ri” yoki “noto‘g‘ri” tarzda baholash bilan cheklanmasligi kerak. Aksincha, bolaning qanday fikrlagani, qarorga qanday kelgani va qaysi usuldan foydalanganini aniqlash muhim. Masalan, bola topshiriqqa noto‘g‘ri javob bergan holatda “Noto‘g‘ri” deyish o‘rniga “Yana bir marta ko‘rib chiqamizmi?”, “Bu ikkita predmetning qanday o‘xshashligi bor?”, “Boshqa qanday yo‘l bilan topish mumkin?” kabi savollar berish uning mustaqil fikrlashini rag‘batlantiradi. Shuningdek, tarbiyachi o‘yinda barcha bolalarning ishtirokini ta‘minlashi zarur. Faol bolalargina javob beradigan o‘yin shakli ayrim bolalarning passivlashuviga olib kelishi mumkin. Shu sababli individual, juftlik va kichik guruh shakllaridan navbatma-navbat foydalanish samarali hisoblanadi.

MUHOKAMA

Nazariy tahlil natijalari didaktik o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanishiga ko‘p yo‘nalishli ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi. Xususan, zamonaviy tadqiqotlarda didaktik o‘yinlar bolalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini berishi ta‘kidlangan. ([Maktabgacha va Maktab Talimi Jurnal](#)) Biroq o‘yinlardan foydalanishning o‘zi avtomatik tarzda yuqori pedagogik natijani

kafolatlamaydi. O‘yinning rivojlantiruvchi samarasi uning maqsadi, mazmuni, qoidalari, murakkablik darajasi, tarbiyachining pedagogik aralashuvi va bolalarning individual xususiyatlari bilan belgilanadi.

Shu jihatdan didaktik o‘yinlarni tashkil etishda “o‘yin uchun o‘yin” tamoyilidan “rivojlanish uchun o‘yin” tamoyiliga o‘tish zarur. Ya’ni har bir o‘yin muayyan rivojlantiruvchi vazifani bajarishi kerak. Didaktik o‘yinlarning yana bir muhim jihati — pedagogik diagnostika imkoniyatidir. Bola o‘yin jarayonida topshiriqni qanday bajarayotgani, qancha vaqt davomida diqqatini saqlay olishi, muammoni mustaqil hal qila olishi, tengdoshlari bilan hamkorlik qilishi va o‘z fikrini izohlashi orqali uning rivojlanish xususiyatlari haqida ma’lumot olish mumkin.

Shu sababli didaktik o‘yinlar ta’lim berish va rivojlantirish vositasi bo‘lish bilan birga, individual pedagogik yondashuvni belgilash uchun diagnostik vosita sifatida ham xizmat qiladi.

ILMIY YANGILIK Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat: didaktik o‘yinlarning maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanishidagi pedagogik imkoniyatlari tizimlashtirildi; didaktik o‘yinlarning diqqat, xotira, tafakkur, tasavvur va nutq rivojiga ta’sir mexanizmlari pedagogik nuqtayi nazardan asoslandi; didaktik o‘yinlarning ta’limiy, rivojlantiruvchi, motivatsion, kommunikativ va diagnostik imkoniyatlari o‘zaro bog‘liqlikda ko‘rsatildi; o‘yinlarni tashkil etishning motivatsiya — vazifa — mustaqil faoliyat — pedagogik qo‘llab-quvvatlash — refleksiya ketma-ketligiga asoslangan modeli taklif etildi; didaktik o‘yinlarni bolaning yosh va individual rivojlanish darajasiga moslashtirishning pedagogik shartlari aniqlashtirildi.

XULOSA Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishini ta’minlashda didaktik o‘yinlar samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Ularning o‘ziga xosligi ta’limiy vazifalarni bolaning tabiiy faoliyati — o‘yin bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatida namoyon bo‘ladi.

Didaktik o‘yinlar orqali bolalarda diqqatni jamlash, ma’lumotni eslab qolish, predmet va hodisalarni taqqoslash, guruhlash, tasniflash, umumlashtirish, sabab-oqibat munosabatlarini anglash, muammoli vaziyatlarni hal etish va mustaqil xulosa chiqarish ko‘nikmalari rivojlanadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, didaktik o‘yinlarning pedagogik samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin: har bir didaktik o‘yinning aniq rivojlantiruvchi maqsadini belgilash; o‘yin mazmunini bolaning yosh va individual imkoniyatlariga moslashtirish; oddiy topshiriqlardan murakkab muammoli topshiriqlarga bosqichma-bosqich o‘tish; bolaga tayyor javob bermasdan, yo‘naltiruvchi savollar orqali mustaqil xulosa chiqarishga imkon yaratish; didaktik o‘yinlarni individual, juftlik va guruhli faoliyat shakllari bilan uyg‘unlashtirish; o‘yin jarayonida bolalarning bilish faoliyatini muntazam kuzatib borish; o‘yin yakunida refleksiya va umumlashtirishga alohida e’tibor qaratish;

tarbiyachilarning didaktik o‘yinlarni loyihalash va tashkil etish bo‘yicha metodik kompetensiyalarini rivojlantirish. Umuman olganda, didaktik o‘yinlarni maktabgacha ta’lim jarayoniga maqsadli, tizimli va bolaning rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda joriy

etish ta’lim mazmunining qiziqarliligi va samaradorligini oshirish bilan birga, bolaning mustaqil fikrlashi, bilishga bo‘lgan qiziqishi va intellektual faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi. **Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari.** — Toshkent, 2020. Qodirova F.R., Toshpo‘latova Sh.K., Kayumova N.M., A‘zamova M.N.
2. **Maktabgacha pedagogika.** — Toshkent: Tafakkur, 2019. Vygotsky L.S.
3. **Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.** — Cambridge: Harvard University Press, 1978. Piaget J.
4. **The Origins of Intelligence in Children.** — New York: International Universities Press, 1952. Elkonin D.B.
5. **Psixologiya igry.** — Moskva: Pedagogika, 1978. Smilansky S.
6. **The Effects of Sociodramatic Play on Disadvantaged Preschool Children.** — New York: Wiley, 1968. Qodirov A.
7. **Maktabgacha pedagogika.** — Toshkent: O‘qituvchi, 2015. G‘oziyev E.G‘.
8. **Umumiy psixologiya.** — Toshkent: O‘qituvchi, 2002. Abdullayeva Sh.A.